

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain 19 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että tekijänoikeuslakia muutetaan siten, että tekijöiden oikeus korvaukseen teosten kappaleiden lainaamisesta yleisölle ulotetaan yleisistä kirjastoista tapahtuvaan lainaamiseen. Muutos toteutetaan poistamalla korvausoikeutta koskevasta säännöksestä poikkeus, jonka mukaan yleisestä kirjastosta tapahtuvasta lainaamisesta ei ole oikeutta korvaukseen. Muutos aiheutuu

Euroopan komission vuonna 2002 omaksumasta uudesta vuokraus- ja lainausdirektiivin tulkinnasta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2007 valtion talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2007 alusta.

PERUSTELUT

1 Nykytila ja ehdotetut muutokset

Vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista annetun direktiivin 92/100/ETY, jäljempänä *vuokraus- ja lainausdirektiivi*, 1 artiklan mukaisesti EU:n jäsenvaltioiden on säädettävä oikeudesta sallia tai kieltää suojattujen teosten kappaleiden ja muiden vuokraus- ja lainausdirektiivissä mainittujen suojakohteiden vuokraus ja lainaus.

Vuokraus- ja lainausdirektiivin 5 artiklan 1 ja 2 kohta sallivat sen, että jäsenvaltiot poikkeavat yleisölle lainaamisesta tästä yksinoikeudesta, jos ainakin tekijät saavat lainauksesta korvauksen. Saman artiklan 3 kohdassa olevan säännöksen mukaan jäsenvaltiot voivat lisäksi vapauttaa tietyt laitosten ryhmät lainauskorvauksen maksamisesta.

Kun Suomessa tehtiin tekijänoikeuslakiin (404/1961) vuokraus- ja lainausdirektiivin mukaiset muutokset vuonna 1995 annetulla lailla (446/1995), yleisölle lainaamista koskeva tekijänoikeuden rajoitus säilytettiin lain 19 §:n 1 momentissa ja pykälän 4 momenttiin otettiin säännös, jonka mukaan tekijällä on oikeus korvaukseen teosten kappaleiden lainaamisesta yleisölle, lukuun ottamatta rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteita. Samalla kuitenkin säädet-

tiin, että oikeutta korvaukseen ei ole, jos lainaaminen tapahtuu yleisestä kirjastosta taikka tutkimusta tai opetustoimintaa palvelevasta kirjastosta. Perusteen tälle poikkeukselle antoi komission direktiiviä koskevan yhteisen kannan muodostamisen yhteydessä marraskuun 9 päivänä 1992 antama lausuma, jonka mukaan sellaisia laitosten ryhmiä, jotka voidaan vapauttaa korvauksen maksamisesta, ovat yleiset kirjastot, yliopistot ja oppilaitokset.

Komissio on sittemmin tarkastellut lainausoikeuden soveltamista jäsenvaltioissa ja muun muassa kertomuksessaan lainausoikeudesta Euroopan unionissa (KOM(2002) 502 lopullinen) todennut, että kaikkia tai suurinta osaa yleisölle lainaamista harjoittavia laitoksia ei voida vapauttaa korvauksesta. Komissio viittasi tässä erityisesti yleisiin kirjastoihin. Suomeen liittyen komissio totesi, että Suomi on sisällyttänyt poikkeukseen kaikki yleiset kirjastot ja tutkimusta ja opetusta palvelevat kirjastot.

Komissio käynnisti 2000-luvun alussa useita oikeudenkäyntejä jäsenvaltioita vastaan lainausoikeuden virheellisestä tai puutteellisesta soveltamisesta. Komissio antoi Suomelle 22 päivänä joulukuuta 2004 virallisen huomautuksen direktiivin puutteellisesta täytäntönpainosta koskien kirjastolainauksesta tekijöille maksettavaa korvausta. Komissio

tarkensi lausumaansa vuodelta 1992 ja selitti, että lausumassa ei tarkoiteta sitä, että kyseiset kolme laitosryhmää voidaan vapauttaa erillisinä tai kaikki yhdessä: vapauttaminen riippuu siitä, mitä kyseiset ryhmät sisältävät. Edelleen komissio totesi, että Suomen viranomaisten antamien tietojen perusteella ei voida kumota väitettä, jonka mukaan kaikki julkista lainaustoimintaa harjoittavat laitosten ryhmät on vapautettu lainausoikeuden piiristä.

Suomen 16 päivänä helmikuuta 2005 komissiolle antamassa vastauksessa todettiin, että tekijänoikeuslain 19 §:n 4 momentissa oleva poikkeus lainauskorvauksen maksamiseen on Suomen tosiasialliset olosuhteet huomioon ottaen nykyisellään verrattain laaja. Suomi ilmoitti, että Suomen hallitus tulee ehdottamaan mainittua lainkohtaa muutettavaksi siten, että korvausoikeuteen yleisölle lainaamisesta säädetystä poikkeuksesta poistetaan yleiset kirjastot. Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan tehtäväksi edellä selostettu muutos.

Oikeus saada korvaus lainaamisesta koskisi kuntien yleisistä kirjastoista tapahtuvaa lainaamista. Oikeutta korvaukseen ei edelleenkään olisi, jos lainaaminen tapahtuu tutkimusta tai opetustoimintaa palvelevasta kirjastosta. Näin ollen korvausoikeutta sovellettaisiin yleisölle lainaamiseen silloin, kun se on määrältään erittäin merkittävä. Yleisten kirjastojen toiminnassa teosten lainaus on ylivoimaisesti tyypillisin teosten käyttötapa.

Korvausoikeutta koskevaa tekijänoikeuslain säännöstä sovellettaessa lainaamisella tarkoitetaan vuokraus- ja lainausdirektiivin 1 artiklan 3 kohdan mukaisesti saataville saatamista rajoitetuksi ajaksi ilman suoraa tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua, kun se tapahtuu yleisölle avointen laitosten välityksellä. Direktiivin johdantokappaleen 13 mukaisesti lainaamiseen ei sisälly aineiston tarjolla pito kirjaston tiloissa tapahtuvaa tiedonhakua ja muuta hyväksikäyttöä varten.

Korvausoikeuden piiriin kuuluisivat kaikki ne teoslajit, joihin kuuluvia teoksia saa lainata yleisestä kirjastosta tekijänoikeuslain 19 §:n 1 momentin nojalla. Elokuvateosten ja tietokoneohjelmien kappaleiden lainaaminen perustuisi edelleen yksinoikeuteen ja edellyttäisi oikeudenhaltijan lupaa.

Käytännössä korvausoikeus koskisi kuntien

yleisistä kirjastoista lainattujen painetussa muodossa olevien teosten tekijöitä ja lainatuilla äänitteillä olevien sävellysteosten tekijöitä. Korvauksia tilitettäisiin ensinnäkin tekijöille, jotka ovat vuokraus- ja lainausdirektiivin vaikutusalueeseen, Euroopan talousalueeseen kuuluvien maiden kansalaisia. Laajempaan kansainväliseen soveltamiseen liittyvät kysymykset selvitetään erikseen.

Lakiin on syytä selvyuden vuoksi ottaa siirtymäsäännös, jonka mukaan korvausta yleisistä kirjastoista tapahtuvasta lainaamisesta voidaan vaatia ainoastaan lainaamisesta, joka tapahtuu lain voimaantulon jälkeen.

2 Esityksen vaikutukset

Suojattujen teosten tekijöillä on lain voimaantulon jälkeen oikeus korvaukseen yleisistä kirjastoista yleisölle tapahtuvasta lainaamisesta. Hallitus katsoo, että vuokraus- ja lainausdirektiivin edellyttämä lainauskorvaus on tarkoituksenmukaisinta ja taloudellisinta järjestää nyt ehdotettavalla tavalla ottamalla valtion talousarvion määräraha korvauksia ja korvausjärjestelmästä aiheutuvia kustannuksia varten. Vuoden 2007 valtion talousarvioehdotuksessa esitetään tarkoitukseen varattavaksi määräraha. Määräraha varattaisiin jatkossa valtion talousarvion vuosittain.

Vuokraus- ja lainausdirektiivin 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti jäsenvaltiot voivat vapaasti vahvistaa lainauskorvauksen ottaen huomioon kulttuurin edistämisen tavoitteen. Nämä tavoitteet otetaan huomioon lainauskorvauksen soveltamisalassa, alueellisessa soveltamisessa ja korvauksen määrässä.

Korvausten tilittämisestä koti- ja ulkomaisille oikeuksien haltijoille huolehtivat tekijänoikeuksien yhteisvalvontajärjestöt.

Korvauksen hallinnoinnin järjestäminen edellyttäneenä käytännössä, että määritellään pienin maksettava korvaus samoin kuin suurin yksittäiselle tekijälle maksettava korvaus. Asiassa noudatettavista menettelytavoista sovitaan opetusministeriön ja korvausten tilittämisestä huolehtivien tekijänoikeuksien yhteisvalvontajärjestöjen kanssa.

Kuntien ylläpitämille kirjastoille ja mahdollisesti lääninhallituksille aiheutuu lisätyötä korvausten tilittämisessä tarvittavien teostai tekijäkohtaisten lainaamistietojen toimitamisessa. Tämä työ pyritään minimoimaan

järjestelmän suunnittelussa. Yksittäisten tekijöiden lainauskorvausvaatimukset ohjataan korvauksia hoitaviin tekijänoikeuksien yhteisvalvontajärjestöihin.

Lainauskorvauksen käyttöönotto edellyttää tiedottamista kunnille ja kuntien kirjastohallinnolle lainauskorvauksen käytännön järjestelyistä.

3 Asian valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu opetusministeriössä. Esitysehdotuksesta on järjestetty kuulemis- ja keskustelutilaisuus elokuussa 2006 ja pyydetty suullisia ja kirjallisia kommentteja seuraavilta yleisten kirjastojen edustajilta ja järjestöiltä, jotka edustavat yleisistä kirjastoista lainattavien teosten tekijöitä: Finlands Svenska Författareförening rf, Suomen Kirjailijaliitto ry, Suomen Tietokirjailijat ry, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry, Grafia ry, Suomen Taiteilijaseura ry, Suomen Valokuvajärjestöjen Keskusliitto Finnfoto ry, Suomen Säveltäjät ry, Säveltäjät ja Sanoittajat Elvis ry, Suomen Kirjastoseura, Helsingin kaupunginkirjasto – yleisten kirjastojen keskuskirjasto.

Tekijöiden edustajat kannattivat laajasti lainauskorvausoikeuden järjestämistä nyt ehdotettavalla tavalla, joskin he pitivät valtion talousarviossa esitettyä määrärahaa alimitoitettuna.

Suomen Tietokirjailijat ry katsoi, että korvausoikeutta koskevan poikkeuksen säilyttäminen laissa tutkimusta tai opetustoimintaa palvelevien kirjastojen osalta syrjii opetus- ja tutkimuskirjallisuuden ja siihen rinnastettavan kirjallisuuden tekijöitä. Eriarvoisuutta

aiheuttaa myös lukusalikäytön jääminen korvauksen ulkopuolelle.

Kirjastoalan edustajat esittivät huolensa lainauskorvauksen käytännön järjestämiseen liittyvistä vaikeuksista ja työmäärän lisääntymisestä. Valtion talousarviosta tulevaa rahoitusta, joka ei kuitenkaan saisi pienentää kirjastojen valtionosuuksia, pidettiin oikeana ratkaisuna.

Useat kommentit koskivat käytännön järjestelyjä, jotka eivät edellytä lain säännöksiä. Esitysluonnoksesta saadun palautteen pohjalta esityksen perusteluja on täsmennetty.

Ehdotettavan lainsäädäntöratkaisun soveltamisala on Suomen helmikuussa 2005 komissiolle antaman vastauksen mukainen ja perustuu vastauksen valmistelun yhteydessä tapahtuneeseen harkintaan siitä, että oikeus lainauskorvaukseen kohdistetaan nimenomaisesti yleisistä kirjastoista tapahtuvaan lainaamiseen.

4 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2007 talousarvioesitykseen. Yleisistä kirjastoista tapahtuvasta lainauksesta aiheutuvat korvaukset on tarkoitus rahoittaa valtion talousarvioon otettavalla määrärahalla.

5 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 2007 alusta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

tekijänoikeuslain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/1961) 19 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 446/1995, seuraavasti:

19 §

opetustoimintaa palvelevasta kirjastosta.

Tekijällä on oikeus korvaukseen teosten kappaleiden lainaamisesta yleisölle, lukuun ottamatta rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteita. Korvausta voidaan vaatia ainoastaan kolmen edellisen kalenterivuoden aikana tapahtuneesta lainaamisesta. Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole, jos lainaaminen tapahtuu tutkimusta tai

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Korvausta yleisistä kirjastoista tapahtuvasta lainaamisesta voidaan vaatia vain lain voimaantulon jälkeen tapahtuvasta lainaamisesta.

Helsingissä 12 päivänä syyskuuta 2006

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Opetusministeri *Antti Kalliomäki*

Liite
Rinnakkaisteksti

Laki

tekijänoikeuslain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun tekijänoikeuslain (404/1961) 19 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 446/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 §

Tekijällä on oikeus korvaukseen teosten kappaleiden lainaamisesta yleisölle, lukuun ottamatta rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteita. Korvausta voidaan vaatia ainoastaan kolmen edellisen kalenterivuoden aikana tapahtuneesta lainaamisesta. Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole, jos lainaaminen tapahtuu *yleisestä kirjastosta taikka* tutkimusta tai opetustoimintaa palvelevasta kirjastosta.

19 §

Tekijällä on oikeus korvaukseen teosten kappaleiden lainaamisesta yleisölle, lukuun ottamatta rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuotteita. Korvausta voidaan vaatia ainoastaan kolmen edellisen kalenterivuoden aikana tapahtuneesta lainaamisesta. Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole, jos lainaaminen tapahtuu tutkimusta tai opetustoimintaa palvelevasta kirjastosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Korvausta yleisistä kirjastoista tapahtuvasta lainaamisesta voidaan vaatia vain lain voimaantulon jälkeen tapahtuvasta lainaamisesta.
